

TEĀTRIS

Daudzbalsības spēks

Izrādes "Indulis un Ārija" lielākā veiksmē ir režisores Indras Rogas priekšplānā izceltā tēma – ko cilvēkam nozīmē dzīvot kara laikā, kad tavā dzīvē vairs nav iespējamās labas izvēles.

ANDA BUŠEVICA

Latvijas Nacionālā teātra jaunākās izrādes "Indulis un Ārija" noskaņas galvenais veidotājs ir teiksmu laikā ietinošā Erika Ešenvalda mūzika, ko izpilda Valsts akadēmiskā kora "Latvija" dziedātāji. Koristi arī no kulisēm iznāk pirmie, skatuves priekšā apsēžas vien daži. Tāpēc tas nāk kā pārsteigums, kad, Raiņa lugas darbībai sākoties, lokveidā zāles dziļumā iedegas lampiņas pie nošu pultīm un mūzika apņem skatītājus no visām pusēm. Ešenvalds izrādei radījis veselu skaņas celiņu: koristi ne tikai dzied, viņi liek lietā savu elpu, spēlē bungas, varģanus un šķīndina trijstūrus.

Koris Raiņa lugu iestudējumos Nacionālajā teātrī piedalās ne pirmo reizi, tā tas ir bijis arī Kirila Serebrenņikova "Raiņa sapņos", Elmāra Seņkova "Pūt, vējiņi!". Intervijās Seņkovs skaidroja arī savas "Pūt, vējiņi!" koncepcijas saikni ar traģēdijas pirmsākumiem: viņa izpratnē Raiņa lugā uz skatuves visu izrādes laiku klātesošais Dziesmu svētku koris sasaucas ar antīko traģēdijas kori. Nevis lugā aprakstīto tēlu rīcība, bet gan tieši koris, kas pastiprina un apstiprina varoņa izvēles, traģēdiju ieceļ dievu laikā un padara par rituālu. Šo atziņu var attiecināt arī uz režisores Indras Rogas radīto izrādi "Indulis un Ārija". Izrādes dramaturģe Ieva Struka programminā atgādina par Raiņa 150 gados notikušajām diskusijām ap apgalvojumu,

MĀRTIŅŠ VILKĀRSIS/PUBLICITĀTES FOTO

Kārlis Reijers Induļa lomā un Laura Siliņa Ārijas tēlā, fonā: Ivars Kļavinskis (bruņinieks Kuno) un Viesturs Bēmis sarga lomā.

miem, ka Raiņa valoda ir novecojusi un tas padara šīs lugas neiekārojamas iestudēšanai mūsdienā teātrī. Indras Rogas iestudējumā patētiķu Raiņa dzejas tekstos padara iederīgu dziedātāju balsu radītā pārtaicīguma sajūta. Taču korim ir vēl kāda nozīme: tā daudzbalsība un klātbūtne apliecina Raiņa lugā pareģotās tautas kā nākotnes kopības notikšanu.

Pēc izrādes aptaujāju skatītājus, un nākas secināt, ka viņu sajūtas ir galēji atšķirīgas. Tiem skatītājiem, kuri nav pieņēmuši uzaicinājumu ļauties koristu balsu uzburtajam teiksmu laikam, izrādes trīs stundas izvērtušās

par mocību. Un daži no viņu iebildumiem ir patiesi pamatoti. Izrādē aktieri nelieto mikrofonus, un tā ir pašsaprotama izvēle, lai aktieru balsis nekontrastētu ar kora niansēto skanējumu. Diemžēl ne visiem aktieriem ir laba dikcija vai spēja ar savu dabisko balsi aizsniegt pēdējās rindas, un tas gauži nodarā pāri Raiņa dzejai. Mārtiņa Vilkārsa izcilās scenogrāfijas nosacītībā ir kas no operas pasaules, un arī aktieri apzināti spēlē plašiem, samākslotiem žestiem. Tā ir atšķirīga teātra spēlēšanas tehnika, aktieri nevis izspēlē jūtas, bet gan konceptuāli uz skatuves iezīmē atveidojamās

emocijas. Taču ir saprotami, ar acīm vaļā palikušo iebildumi, jo arī šīs lugas virzītāja – Induļa un Ārijas mīlestība – tiek nospēlēta koncepta līmenī.

"Indulis un Ārija" ir iestudēšanai sarežģīta luga, jo tajā savitas daudzas pārdomu temperatūras ziņā atšķirīgas tēmas. Te ir kaismīgi spēlējams stāsts par aizliegtu mīlestību, taču arī vēstures un politikas kontekstā rāmi apdomājamas baltu vienības idejas. Ir dabas, reliģijas un kristietības sadure – pirms 800 gadiem ar varu panāktā kristietības uzvara šodien ir mūsu pasaules skatījuma pamats. Induļa tēlā ir opozīcija

makiavelismam, kas apgalvo, ka mērķis attaisno līdzekļus. Arī Nacionālā teātra iestudējumā šīs daudzās tēmas kļūst par citu, ne visas aktieriem izdodas izstāstīt skaidri un vienlīdz intensīvi.

Šīs izrādes lielākā veiksmē ir režisores Indras Rogas priekšplānā izceltā tēma – ko cilvēkam nozīmē dzīvot kara laikā, kad tavā dzīvē vairs nav iespējamās labas izvēles. Tavi dzīves notikumi tiek mēriti lojalitātes un nodevības mērvienībās, un viss vienalga – vai vēlies mīlēt, iegūt draugus, apvienoties jauniem mērķiem – tev nāksies nogalināt kādu sev tuvu cilvēku.

Senvēsturi ar mūsdienām sasaista arī Annas Heinrichsones tērpi. Gan mežā dzīvojošo kuru un leišu, gan vācu bruņniecības hierarhijas tērpiem māksliniece ir izvēlējusies mūsdienīgus un ikdienišķus, teju veikalā nopērkamus apģērba gabalus, taču to krāsas vai zīmējumi norāda uz apģērba nēsātāja vērtībām.

Otra režisores veiksmē, manuprāt, ir lomu sadalījums. Kārlis Reijers Induļa lomā var īstenot savam aktiera temperamentam piemītošo trakumu. Laura Siliņa Ārijas lomā ir vizuāli krāšņa un citādīga. Gribas uzteikt Ulda Anžes iemiesoto Leišu

Kārlis Reijers Induļa lomā ar Matisu Kučinski Ūga tēlā.

Laura Siliņa Ārijas lomā, Kārlis Reijers – Indulis ar Matisu Kučinski Ūga tēlā.

kunigaiti Mintautu par varaskāres cilvēcisku atveidojumu. Taču vislielākā apbrīna – cik organiski Latvijas Kultūras akadēmijas Dramatiskā teātra specialitātes trešā kursa studenti ieplūst Nacionālā teātra ansamblī. Tas ir neizbēgami, ka studentu aktieriskā pieredze un personības spēks būs atšķirīgs. Režisore Indra Roga to atrisinājusi, liekot jaunajiem spēlēt jaunu cilvēku lomas. Matīss Kučinskis Induļa ieroču nesēja Uģa lomā ir atbrūņojusi šķīsts. Marijas Martas Gruzdovas Vizbulīte ir tik dabiska iepretim vācu pils ļaužu vai tempļa priesteru hierarhijai. Un tomēr ar to nepietiek, lai pa īstam skatītāju pārliecinātu par Vizbulītes tēlam piemītošās beznosacījumu mīlestības nozīmi. Un tā šai lugā ir svarīga tēma, piemēram, režisora Sergeja Zemļanska kustību izrādē "Indulis un Ārija" Liepājas teātrī tieši Vizbulītes tēls bija izvēlēts par Raiņa lugas nozīmīgāko vēsti.

"Induļa un Ārijas" notikumi norisinās 13. gadsimtā, taču ir daudz līdzību ar mūsdienām. Pārāk daudzi ir atstājuši savas mājas: krustnešiem nevajadzētu būt Kurzēm, Indulim nevajadzētu būt padzītam no Embotes, leišu Mintautam nevajadzētu si-

rot brāļu zemēs. Viņu visu vienīgā patiesā mājvieta ir iedzinātās vērtības un ideāli, kuras miera laikā varbūt būtu iespējams apspriest vai salāgot. Bet ir karš.

Man izdevās līdz ar pirmajām kora skaņām pārcelties izrādes piedāvātajā pārlaikā, un mana pirmā atskārta bija – cik ļoti esmu bijusi izsalkusi pēc cildeniem vārdiem un tēmām! Mītiskais laiks arī ir vienīgā man pieņemamā distance, kādā es spēju domāt par karu. Nevis trīcēt par savu un mīlo dzīvībām, bet patiešām līdz domāt par pasaulē notiekošajām globālajām pārmaiņām, tikumisku cilvēka rīcību ne-cilvēcīgos laikos. Raiņa luga "Indulis un Ārija" Indras Rogas režijā šādas līdzdomāšanas iespējas piedāvā pārpārēm.

Noslēgumā vēlos uzteikt Nacionālo teātri par ideju ļaut izrāžu programmas skatītājiem ne tikai iegādāties papīra formā, bet arī skenēt bez maksas, ar teātra gaitenī atrodamā kvadrātkoda palīdzību. Tiešām iesaku izlasīt tur rakstīto, atradīsiet gan izrādes komandas ļoti personiskas atbildes uz Raiņa lugā "Indulis un Ārija" izvirzītajiem jautājumiem, gan arī uzzināsiet lugas notikumu vēsturisko kontekstu. **KZ**

UZZIŅA

RAINIS, "INDULIS UN ĀRIJA", BALTĀ TRAĢĒDIJA. IESTUDĒJUMS NACIONĀLAJĀ TEĀTRĪ

Režisore: Indra Roga, dramaturģe: Indra Roga, scenogrāfs: Mārtiņš Vilkārsis, kostīmu māksliniece: Anna Heinrihsone, gaismu mākslinieks: Oskars Pauliņš, muzikālais vadītājs: Māris Sirmāis, video mākslinieks: Artis Dzērve.

Lomās: Kārlis Reijers, Laura Siliņa, Gundars Grasbergs, Matīss Budovskis vai Mārtiņš Mikožans, Matīss Kučinskis, Marta Marija Gruzdova, Matīss Klāvs Endzelis, Uldis Anže, Uldis Siliņš, Egils Melbārdis, Līga Zelģe, Agate Marija Bukša u. c.

Nākamās izrādes: 17., 18. oktobrī.

VIDOKĻI

Anna: "Iespaidīga izrāde. Kaut ko tādu piedzīvoju pirmo reizi. Aktieri, koris, Ešenvalda mūzika. Lai "Indulim un Ārijai" panākumi."

Inguss: "Bravo Indrai Rogai, Mārim Sirmajam, Mārtiņam Vilkārsim, Ērikam Ešenvaldam, Oskaram Pauliņam un pārējai radošai komandai par izsmalcināto iestudējumu, kurš vienlaicīgi ir arī ļoti laikmetīgs."

teatris.lv.

Guntars Grasbergs Pudiķa lomā (no labās) kopā ar Kārli Reijeru Induļa tēlā.